

СЛІДАМИ ТАРАСА.

ОБРАЗЕЦЬ З ДІТОЧОГО ЖИТЯ
В 2 ДІЯХ ЗІ СЛІВАМИ І ГРАМИ.

НАПИСАЛА

ЛЮНА НЕРІШЕНА.

У ЛЬВОВІ, 1914.

162819

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Богдан	Іван
Маруся , його сестра	Софійка , мала сестричка Івана
Василь	Осип
Одарка , сестра Василя	Оленка

Іван і Софійка з иншого села, щойно замешкали в селі, в котрім річ діє ся. Батько їх оженив ся з вдовою — мамою Василя і Одарки, через що вони стали собі ріднею. Крім тих дітей може виступати більше хлопців і дівчат і брати участь в співах і грах. Річ діє ся на селі.

Д І Я І.

Широкий вигін під лісом. На ліво подаль удиця, яка веде в село. Усі діти крім Богдана бавлять ся в голубку. Коли скінчили, Одарка вилучає ся з колеса.

Одарка : Ей, вже досить сеї голубки, десятий раз співай те саме.
Не люблю одноманітності.

Софійка : І я вже втомила ся.

Одарка : То ходи, сїдай біля мене.

Софійка відходить поволи — сїдає коло Одарки, колесо розриває ся.

Оленка : А може будемо грати ся в що иньшого, пр. рільника.

Діти разом : Добре! добре!

(Діти гуртують ся знова; Одарка сидить дальше.)

Василь : Та вставай Одарко, а то засїла мов стара.

Одарка : А ти нічого не робив би, лиш грав би ся день цілий.

Осип : Бо і на се ліс, щоби грати ся.

Василь : На се недїля, щоби набавити ся доволї, а то завтра за-
ложиш руки в школі і будеш сидїти, як мрук через
кілька годин.

Маруся : Але за се будеш слухати всілякі цікаві річі.

Василь : Цікаві? Та не знати, що там цікавого. Менї цікавійше
по лісі уганяти, ловити метелики, зривати цвїти...

Одарка : *(перериває).* І хочби сто разів грати ся в голубку.

Василь : Так, так, „голубку“; — люблю грати ся над все. Школа
нічого не варта — забава то жите!

Маруся : Думаю Василю, що ти лише так шуткуєш, бо в дійсно-
сти хіба знаєш, що забава мила лише для відпочинку
по праці. Виповнити жите може лише праця.

Василь : Праця, праця!... я не перечу, що і працювати треба,
але скажи менї, що за хосен сидїти в школі.

Маруся : Великий, превеликий хосен.

Василь : Скажи лучше, що ніякий.

Іван, котрий доси говорив з Софійкою втручає ся неначе обиджений :

Іван : Ах ! шож ти, Василю, говориш, ти, котрий вже в сїм році кінчиш четвертий степенъ науки, питаєш який хосен дає школа.

Василь : *(обурений)* Не ахай, а лучше відповідж на моє питанє.

Іван : Та хочби се одно, що навчиш ся читати і писати, то вже дуже великий хосен.

Маруся : І вже за се, хочби лише за се, ми безмежено вдячні повинні бути для наших учителїв, котрі нас сего навчили, і для наших родичїв, котрі нас до школи посилають і для всіх тих, що дбають про се, щоби в селі була школа.

Василь : *(нетерпеливо)* Досить вже про сю вдяку ; я не перечу, що уміти читати і писати се дуже вигідно, що се і потрібне і хосенне, але сего можна навчити ся за два літа, а чогож нам кажуть сидіти в школі аж 6 літ ? Чи се не втрата часу ?

Іван : Сумно Василю, що ти так говориш.

Маруся : Чиж можна час краще перевести як в школі ? Кожного року, кожного дня, кожної години вчимо ся щось нового.

Василь : *(нетерпеливо.)* Сего можна навчити ся і без школи.

Маруся : *(швидко)* А се не хосен, що пізнаєш свій нарід, його жите теперішне, славну його минувшість ; — що вчиняє рідний нарід свій любити — стати гідним його сипом.

Василь : *(кеккує)* Стати гідним його сином...

Маруся : *(неначе не чує сего кеккованя).* Що пізнаєш славних людий, які з парода нашого вийшли та стали його гордостію...

Василь : *(знову кеккує).* Його гордостію... і що ще ?

Маруся : І пізнаєш край свій рідний, красу рідної землі.

Василь : *(сьміє ся, Маруся відвертає ся).* Правда се, Іване ?

Іван : О так, Василю. Богато користий приносить школа. Школа се неоцінене добродійство.

Василь : І ти так говориш, Іване ?

Іван : А так ! Бідний сей чоловік, котрий не знав лавки шкільної, котрий не пізнав, що то сьвітло науки, не здобув собі хоч крихітки сего богацтва, яким є наука.

Василь : А я вже сеї лавки шкільної маю аж за много і радби як найскорше її позбути ся.

Маруся : Правда, як жалів наш славний поет Тарас Шевченко, як терпів він, коли довго-довго, ворота до храму науки для него кріпака були замкнені ; — або, як він малень-

ким хлопцям скитався по людях, щоби його „добра навчили“ — які тяжкі послуги сповняв він у рїжних дяків, щоби його хоч троха навчили читати.

Василь: Але таки шість лїт не сидїв в школі, як ми день-денно.

Іван: Ти не соромишся так говорити, Василю?

Василь: (*докїрливо до Івана*). Знаєш, Іване, не дивуюся Марусї: вона на те сестра Богдана, казаня говорити від него навчила ся, але що і ти Іване маєш такі здібности, то я доси сего не знав, хоч вже два тижні в одній живемо хатї і стали ми ніби братами.

Маруся: Ти Василю, повинен бути гордий, що дістав такого брата.

Василь: Так як ти горда на свого Богдана.

Маруся: Певно, що так.

Василь: А менї заєднї. (*докїрливо*) Жалую навіть, що Іван як раз не став вашим братом. Ви дібрали би ся чудово і нудили у трїйку всїх і вся.

Іван: Перепрашаю тебе, Василю як зробив тобі прикрїсть моїми словами. Не хотїв я сего.

Осип: Думаю, що Іван нічого злого не сказав.

Василь: І я нічого, лиш кажу, що була би з них добра трїйка.

Оленка: Забуваєш Василю, що і Софїйка до них належала би.

Василь: Се маленьке, нікому ще не завадить і не допоможе, от як не помогло се нічого, що Іван і Маруся так довго вичисляли, що доброго дав нам школа.

Осип: (*весело*) Щастє твоє, що Богдана не було, хоч признати треба і вони тобі всю правду сказали.

Василь: Може воно і так; але мене таке вже школа нудить і волю хочби по лісі уганяти...

Одарка: (*з докорот перериває*) І вирости хочби на дурака.

Дїти всї: Ха! ха! ха! ха! ха!

Оленка: (*весело*) А то дістало ся тобі Василю.

Василь: А ти би вже цвїрінкала з радості, так знай, що нічого-гісенько собі з сего не роблю. Одарка хоче бути часом дотепна, та тяжкий її дотеп.

Одарка: То не осьмішуй себе безглуздим базіканєм.

Василь: А ти зате мовчиш удаючи мудру. Думав би хто, що про все те знаєш, про що говорив Іван і Маруся.

Одарка: А вже не більше знаю від тебе; принайменше вивчу ся усе, як що панї учителька завдають.

Василь: Чи справді, а пригадай собі вчора, житєпись Шевченка ти уміла?

Одарка: А може ні? забула лише на хвилю, в котрім році уродив ся Тарас Шевченко.

Василь: Бачиш! а я сказав зараз, коли лише панї учителька з тим питанєм до мене звернула ся.

Одарка: Бо ти мав зошит отворений і скоро вичитав.

Василь: *(з гнівом)* Неправда! се клевета, я не мав зошита отвореного, лиш вивчив ся добре і тямлю до нинї, а на доказ сего, повторю тобі „Тарас Шевченко уродив ся 10. марта 1814. року.“

Одарка: Нема що, любиш пописувати ся, а сей раз вдало ся тобі перед Іваном і Софійкою, котрі мало тебе ще знають.

Осип: Василю, але се за мало сказати в котрім році, скажи, в яким краю, місцевости, серед яких обставин родив ся Тарас.

Василь: *(по хвилі)* Лишаю се, даючи Одарці нагоду до попису.

Одарка: Не належу до тих, що так як ти люблять чванити ся.

Василь: Ага голубко, почванилаби ся радо, колиб було в голові.

Оленка: Одарко, чого давш завстидати ся. Скажи йому, де уродив ся Тарас Шевченко.

Одарка: Він не учитель, щоби я на його зазив давала відповіді

Оленка: Пусте! я сказалаби на злість і то цілу житєпись. Ано Одарко я зачинаю, а Ти дальше — нехай знав, що уміємо.

Василь: А по, а по! — слухаю.

Оленка: Тарас Шевченко уродив ся в 1814 році 10 марта в селі Моринцях кїївської г'убернїї на Українї. — *(звертаєсь до Одарки)*. Но Одарко дальше.

Одарка: Не хочу.

Іван, котрий в часї суперечки цілої говорив тихо з Марусею і Софійкою при послїдних словах Оленки зближає ся до дїтїй, прислухуєсь, а відтак звертаєсь до Одарки:

Іван: Кажи дальше Одарочко, а то я з Софійкою послухаємо, та довідаєм ся дещо цікавого.

Одарка: *(бере се за докір і обиджена каже)*. Іване, вже і ти йдеш слїдом Василя і зачинаєш менї докоряти.

Іван: Борони Боже! Одарко, я сказав не в сїй ціли, щоби докорити Тобі, а тому, що справді хотївби почути дещо про Шевченка.

- Оленка:** Абож ти сего не знаєш Іване? ти мабуть ходив на сеї сам степенъ до сеї кляси, що і Одарка.
- Василь:** Так бачиш, але нас сего не вчили.
- Діти всі:** (здивовані). Не вчили вас про Шевченка, — се неможливе.
- Іван:** Не дивуйте ся дорогі, в нашім селі польська школа, а читальні в нас нема, ані такої доброї панї учительки, як у вас: ваша учителька сама щира Русинка любить своє і вас вчить сеї любови. — (сумно) ще раз кажу, нас сего не вчили.
- Маруся:** Якїж ви бідні, що не знаєте найбільшого поета українського народа; не знаєте сего Тараса, котрий ціле житє посвятив для свого народа; — котрого память, особливож для нас селян мов память рідного батька дорога.
- Діти:** Тарас Шевченко се батько нашого народа.
- Іван:** Так справді бідні ми і не лише ми а усї руські діти в нашім селі. І не лише бідні ми з сеї причини, що не знаємо Тараса Шевченка але тому, що взагалі не знаємо нічого про наш нарід, про його житє минуле і теперішне, про його славних людей.
- Осип:** І нічого не читали про Шевченка?
- Іван:** Нічого.
- Оленка:** І не знаєте сих маленьких ювілейних книжочок, що видало Тов. „Просвіта“.
- Маруся:** Се дешеві книжочки, повинні находити ся в кожній селянській хаті. Там є описане ціле житє Шевченка.
- Оленка:** І короткі вірші Тараса там поміщені.
- Осип:** І образки... всілякі портрети Шевченка.
- Одарка:** Його хата рідна, його похорони.
- Оленка:** І могила Його в степі над Дніпром.
- Іван:** Таку книжочку мав я раз в руках, показував мені єї один парубок з сусідного села, котрий належить до читальні і позичає звідтам гарні книжочки до читаня.
- Оленка:** А наші пані учителька пороздавали много таких книжочок між нас, щоб ми всі добре вивчили ся все про Шевченка.
- Маруся:** Бо обовязком кожного Русина є знати свого найбільшого поета.
- Одарка:** І другим про него розказувати.
- Василь:** То розкажи нам; от і маєш ще раз нагоду пописати ся тим, що умієш.

Одарка : Ти все краще знаєш, розкажи ; тобі впрочім першенство і по старшині.

(Василь хоче щось відповісти, але Маруся перебиває йому).

Маруся : А ви вчили ся які вірші Тараса Шевченка на пам'ять ?
Всі вони такі гарні, повні любови до України, повні туги за її славною минувщиною, що іноді читаючи їх і заплачеш.

Іван : На жаль і се ні!

Оленка : Як се може бути!

Одарка : Та преці в наших читанках є вірші Тараса Шевченка ; приміром... *(надумує ся).*

Василь : *(сей час перебиває єї).* Ага вже знова забула. Не дописує голубко пам'ять.

Одарка : Не забула, лиш ти не давш мені пригадати.

Василь : А я сей час вичислю всі. От перший „Мені тринацятий минав“ *(думас довго).*

Одарка : І вже всі?

Василь : Пожди... ти в горячій купана; зараз собі пригадаю.

Одарка : А видиш, що можна часом забути.

Оленка : „Село! і серце відпочине“.

Осип : „Садок вишневий коло хати“.

Маруся : „Тяжко жити в сьвітї“.

„А хочеть ся жити“.

або „Буває часом чоловік зрадїє

так повеселїс“...

або сей красний вірш

„Під горою між вербами над водою

біленька хаточка“...

Василь : Но так, я хотїв всі вичислити, але Одарка мене закричала.

Одарка : Неправда! — ти таки не знав, що дальше казати.

Василь : Але я сказав бодай один, а ти ніякого.

Одарка : Бо я не хотїла.

Василь : Скажи... бо я не знала.

Маруся : Що ви обоє мусите все пороговорювати ся і перечити одно-другому. Се так не гарно. Вже і панї учителька звертала вам увагу.

Одарка : Бо він всім любить докоряти, із всіх сьміятись, а сам зарозумїлий неначеби усї розуми попоїв.

Маруся : Встидай ся Одарко; він більше хиба із жартів пороговорює ся з тобою а ти всім сей час обиджаєш ся.

Одарка: Ага з жартів; він любить мені допечи.

Маруся: Но але ти Одарко, яко дівчинка ніжнійшої вдачі повинна йому уступити.

Одарка: *(крізь плач).* Уступити?... коли-ж бо він, що хвилини видумує все можливе, щоби мені доскулити. Я вже з ним не витримаю *(плаче).*

Софійка: *(обіймає Одарку).*

Не плач Одарко, не люблю дивити ся на слези.

Оленка: Не плач Одарко! Ходім лучше бавити ся.

Одарка: Не хочу; піду до хати, усе мамі розкажу. Він дістане за своє.

Василь: Не дуже то я сего і бою ся.

Маруся: Одарко! не треба так всего до серця брати та защобудь гнівати ся і бажати сей час піметитись на других.

Одарка: Ага, ти не знаєш, як се болить; не знаєш, які сї хлопчиська недобрі.

Маруся: От хлопці, як хлопці, не так недобрі як пусті.

Одарка: Знаю, що твій Богдан добрий, але Василь... *(плаче).*

Василь: *(наслідуює плач Одарки).* Гу... гу... у!...

Іван: Василю, дай же спокій, се не гарно.

Оленка: Ей Одарко, встидалаби ся через хлопців плакати.

Маруся: Ти тепер не сама в хаті маєш, Одарко, тепер сестричку в Софійці, будеш мати товаришку в забаві і в науці, буде тобі відраднійше, Ти все так тужила за сестричкою і Бог дав тобі.

Оленка: Буде вас дві, то не дасьте ся Василеви.

Маруся: Софійка тебе полюбить.

Софійка: Я вже її полюбила і жаль мені що вона плаче. *(цілує Одарку обіймає, а дальше сама плаче).*

Василь: От на тобі, вже і друге плаче. А ти Софійко чого? я-ж тобі нічого не сказав?

Маруся: Бо вона має добре серденько і їй жаль Одарки.

Василь: Гей! гей! з тими довгими косами.

Іван: Василю, дайже раз спокій.

Оленка: Ей лучше хочби сто разів бавити ся в голубку, як сварити ся і бексати.

Василь: А я не казав, що лучше в сего, грати ся.

Осип: То ходім і бавмо ся весело дальше *(звертає ся до візчат)* но ходіть!

Одарка: Бавте ся самі, ми хлопчиськів не потребуємо.

Василь: А щож гадаєш, що без вас не обійдемо ся. Ходить хлопці, забавимо ся в короля.

(Хлопці діжсять до Василя, крім Івана котрий лишає ся коло дівчат).

Василь: *(побачивши, що Іван стоїть, кинь собі).* А ти Іване хиба до дівчат зачислаєш ся?

Іван: *(поважно).* Ні! тільки не люблю незгоди. Маємо бавитись, то бавмо ся усі разом.

Діти: Так, так, усі разом.

Осип: В щож будемо бавити ся?

(хвиля тишини).

Оленка: Бавмось в рільника.

Осип: Лучше в почту.

Василь: Або в павука.

(Діти одні кричать в почту, другі в рільника иньші „ні, ні в павука“.

Робить ся гамір).

Маруся: А може забавимо ся в залізницю.

Усі діти: Добре, добре в залізницю.

Василь: Я буду кондуктор.

Осип: Я машинїст.

Хлопці: Ми ваґони, а дівчата гості.

Іван: *(підходить до дівчат котрі гуртком то сидять, то стоять).* То просимо наших гостей не гнівати ся вже, а прилучити ся до забави.

(Дівчата встають. Одарка нахмарена сидить ще).

Маруся: Ходи Одарочко! Забудь! Найкраща річ — простити.

Одарка встає. Діти уставляють ся до забави в сей спосіб, що хлопці спаяють разом один за другим і кожний слідуючий кладе руки попередньому на рамена. Машинїст котрий стає на самім переді, підносить руки в гору. Кондуктор тримає ся лівою рукою першого хлопця і так біжуть дрібненько усі разом.

Хлопці: *(їдучи співають):*

„Вже залізниця йде

„Ні хвилини не спічне

„Ні хвилини не спічне

„І у Київ пожене.

Машинїст шипить „ши ши...“ залізниця стає. Кондуктор пускає руку, котрою тримає ся вагонів і стає перед дівчатами, котрі гуртком тримають ся.

Дівчата: *(звертають ся до кондуктора і співають).*

„Ми о місяця просимо

„У Київ поїдемо.

Кондуктор: *(сам)* „Дуже тяжко се буде
сьпіває „Много гостей вже тут є.
(при послідних словах показує на залізницю).

Дівчата: „Ми вас дуже просимо
(сьпівають) „Ще і місця бачимо

Кондуктор: „Тож скоренько сідайте
(сьпіває) „І у Київ рушайте.

Сьпіваючи роздає картки (білети) можуть бути листки дерев. Дівчатка всідають в сей спосіб, що кожда кладе руку на витягнені є перед руки хлопців і так тримаюць ся усі разом їдуть. Кондуктор трубить „тра-ра-ра“. Машиніст шипить „ши, ти“. Біжуть усі разом. Хлопці голосять „чи, чи, чи, чи“ наслідуючи залізницю. За хвилину стають, шипляць. Кондуктор пускає руку, ставє на боці і голосить „Київ“.

Кондуктор: *(сьпіває)* „Київ, тож висідайте
„І місто оглядайте
„Славну князів столицю
„У Печерську лаврицю.

(Дівчата висідають. Хлопці їдуть дальше, їдучи сьпівають):

„Вже залізниця йде
„Ні хвилини не спічне
„Ні хвилини не спічне
„І у Канів пожене.

(ставє як подано висше).

Дівчата: *(сьпівають):*

„Ми вже Київ звиділи
„Серця наші скріпили
„Давну славу згадали
„З жалем місто пращали
„Знов о місця просимо
„У Канів поїдемо!

Кондуктор: *(сам)* „Дуже тяжко се буде
„Много гостей вже тут є.

Дівчата: „Ми вас дуже просимо
„Ще і місця бачимо

Кондуктор: *(сам)* „Тож скоренько сідайте
„І у Канів рушайте.

(Дівчатка всідають як перше і їдуть. Кондуктор голосить „Канів“ залізниця ставє як висше подано).

Кондуктор: *(сьпіває)* „Ми вже в Канів прибули

Дівчата: „Про могилу ми чули
„Батька нашого Тараса

„Славного генія Шевченка
„Просим вас показати
„Куди нам мандрувати
Кондуктор : *(сам)* „На парохід сідайте
„Дніпром дальше рушайте.

Дівчата стоять на боці. Хлопці творять корабель в сей спосіб, що кожний одну руку підносить в гору, а другу кладе на рамя попередника і їдуть співваючи.

Хлопці : „Вже і парохід йде
„Ні хвилини не спічне
„Ні хвилини не спічне
„Дніпром швидко попливе.

(стає).

Дівчата : „Ми о місця просимо
„На могилу їдемо

Кондуктор : *(сам)* „Дуже тяжко се буде
„Много гостей вже тут є.

Дівчата : „Ми вас дуже просимо
„Ще і місця бачимо

Кондуктор : „Тож скоренько сідайте
„На могилу рушайте.

(Їдуть як повисше подано. Кондуктор голосить „Шевченкова Могила“. Корабель стає. Дівчата і хлопці опускають руки уставляють ся в півколесо і внівають усі разом).

„Славна, славна могила
„Тіло батька покрила
„Але духа не скрие
„В серцях наших він живе.

(кінчать і хвилину стоять мовчки).

Маруся : *(з одушевленем).* І жити буде во віки!

Іван : *(чутливо).* Яка се гарна і поучаюча забава, перший раз її бачу.

Оленна : Правда, що гарно. Се наші пані учителька нас навчили.

Маруся : Люблю дуже сю забаву, а найбільше послідну строфку, котра славить Тараса!

Діти : Бавмо ся ще раз.

Одарка : Ні, вже досить, сідаймо тепер троха.

Василь : Видиш Одарко; ти все химерна, коли діти розбавлені і в кожного охота, ти одна все псоваш.

Одарка : Але я лише длятого, що Софійка змучила ся, а мама казали на неї уважати.

Іван: *(підходить до Софійки).*

Ти справді Софійко втомлена, відпочинь троха, *(звертає ся до дітей)*: але вам нехай се не перешкаджає, бавте ся свобідно дальше; вона троха нездорова.

Маруся: А Софійка буде сама сидіти? Се булоби не гарно з нашої сторони.

Оленка: Софійці моглоб бути маркотно, вона і так чужа ще між памі.

Василь: Я кажу, що з дівчатами ніколи ладу не дійде. Все то химерне. то плаче чого небудь, то мучить ся скоро, то знова, що иньшого.

Одарка: А ви, хлопці які? Сварливі, крикливі незносні пустяки.

Маруся: Оленко, щоби перешкодити новій суперечці заспівай що, ми послухаєм і відпічнем.

Оленка: Співаймо всі.

Маруся: Співай Оленко сама, в тебе голос гарний.

Оленка: Добре.

Василь: Оленка до співу, як риба до води.

Одарка: А тобі і се шкодить.

Маруся: „Хто веселий, хто співає
„Сеї і добре серце має.

(звертаючись до Оленки).

Но слухаєм Оленко.

Оленка: *(співає)* „Чом, чом, чом земле моя

„Так любя ти мені

„Так любя ти мені

„Чом, чом, чом

„Земле моя

„Чарує так мене

„Краса твоя*).

(Перестає співати).

Іван: Гарно, дуже гарно!

Оленка: А дальше всі разом співаймо!

Всі діти: *(разом співають з дальшіх строків сеї пісні — коли скінчили):*

Василь: *(нетерпеливо).* Но вже і насмівали ся і відпочали доволі. Тепер бавмо ся, бо вже і вечір буде.

Оленка: Де ще до вечера.

Одарка: Ми хочемо сидіти і слухати співу.

---

*) Замість сеї пісні можна співати яку иньшу патріотичну; таксамо можна змінити і ті пісні, що будуть дальше.

Дівчатка: Так! так!

Василь: Но і годен з вами погодитись.

Маруся: Я вас погоджу, бавмось в школу. Будемо сидіти і бавитись разом.

Діти: (*крім Василя*) Добре, добре! бавмось в школу.

Василь: Маю досить сеї школи що дня.

Одарка: То ти не бав ся.

Оленка: Маруся буде учителькою.

Осип: Ні, Іван учителем.

Одарка: Коли ми хочемо дівчинку.

Василь: А ми хлопця.

Дівчата: (*крім Марусі*). Ми Марусю.

Хлопці: (*крім Івана*). А ми Івана!

Маруся: Добре нехай буде Іван; йому віддаю першенство, бо він ще мов гість між нами.

Діти: То добре! добре!

Іван: Ні, я дякую, але коли згодили ся на хлопця, то нехай буде Богданко.

Одарка: (*скоро*) О! Василько — що він буде питати як сам нічого не уміє.

Іван: Алеж я сказав (*сильно*) Богданко.

Василь: Їй Василь все солию в оці.

Іван: Богдан знає все красно про Шевченка що щось цікавого нам розкаже.

Оленка: А деж Богдан?

Осип: Як ми почали бавити ся в голубку, відлучив ся і пішов, не знаю куди.

Іван: Я бачив як пішов в отсю сторону. (*показує на право*).

Василь: Чому той Богдан не хоче ніколи знами бавити ся. Аж сердить се мене.

Маруся: І чогож Василю, має се сердити тебе. Се його така вдача. Він любить дуже читати і певно десь тепер сидить з „Кобзарем“.

Софійка: А хто се той Кобзар?

Василь: Про річ не питаємо хто, лише що.

Одарка: Василю, вже і Софійці докоряєш.

Василь: Не докоряю, лише поправляю.

Одарка: Вона се знає без тебе.

Василь: Але зле сказала.

Іван: Позвольте кохані, що вмішаю ся в вашу переговірку і виясню справу.

Софійка справді знає як питаємо про річ а як про особу, але не знає, що се „Кобзар“.

Софійка: Я думала, що так хлопчик який називає ся.

Василь: Ха! ха! ха!

Іван: Не сьмій ся Василю! про се вона не вчила ся, не її вина, що сего, не знає. Я признаю ся вам, що сам про се мало що знаю. Кобзар се мабуть книжка.

Одарка: *(скоро)*. Так „Кобзар“ се книжка, котру написав Тарас Шевченко.

Василь: Неправда! Кобзар, се збірка усіх віршів Тараса Шевченка, котрі містять ся в одній книжці.

Одарка: І не в одній а в чотирох.

Оленка: *(шукуючи)*. І не в чотирох, а в двох.

Маруся: Ви знова перечитесь, а Іван і Софійка нічого порозуміти не годні. Скажіть спокійно. „Кобзар“ се збірка усього що написав Тарас Шевченко і віршів, і оповідань писаних прозою, часом є все разом в одні книжці, часом в двох або й чотирох.

Іван: О так то гарно! Вже і Софійка знає що се „Кобзар“.
Може маєте одну з тих книжок?

Маруся: Богдан дістав від пані учительки першу часть „Кобзаря“ в нагороду за гарно виголошений вірш „До Основяненка“ на вечерицях Тарасових.

Василь: Та з нею все пересиджує.

Іван: Має її може тут?

Василь: Він з нею і ніколи не розлучає ся.

Іван: Так — се дуже добре, ходім до него, попросимо, нехай нам, що з неї перечитає.

Оленка: А де його шукати?

Василь: Він як захає ся в який куць то хоч його зі свічкою шукай.

Маруся: Він пішов в сторону яру.

Іван: То підемо туди і пошукаєм його.

Оленка: Будемо сьпівати, а він як почує спів сам виїде на зустріч нам.

Василь: *(радісно)*. Ні, знаєте що, зайдемо тихцем і напудимо його.

Діти: Добре, добре.

Одарка: Гукнемо, а він зірве ся на рівні ноги.

Осип: А то сьміху буде.

Діти: Ха! ха! ха! *(підскакують деякі з радости)*.

Василь: Ні, не гукнемо. Коли побачимо його з далека, ви скриєте ся, а я підсуну ся тихонько в сусідний корч і зачну мурмотіти непаче медвідь. Він зачне втікати, а ми в сьміх.

Одарка: Чого лякати його, лучше я удаватм му плач дитини, йому зараз жаль стане і буде шукати плачучої дитини, а як зближить ся до нас, гукнемо.

Василь: Одарко! твої помисли бери хоч і у книжках друкуй, такі дотепні.

Одарка: Всеж дотепнійші як твої, бо мабуть Богдан знає, що в наших лісах медведів нема.

Василь: Тебе ніхто би не переговорив.

Іван: Бо і шкода часу на таке говоренє: от лучше ходім всі разом гарно співаючи.

Маруся: Сеж так гарно як в лісі лунає пісня.

Оленка: На звук пісні він прокине ся.

Василь: *(гнівно).* Хиба не знаєш сего, що як він зачитає ся, то хочби великодні дзвони йому в ухо дзвонили, не зачує.

Маруся: Но, Василе — хиба медвідь тихше мурмоче, чим дзвони дзвонять.

Одарка: А то зловили тебе в лапку.

Василь: *(гнівно).* Уважай на себе, ні на других.

Одарка: *(до дїтий).* Бо, се сьміху варта. Мурмотанем медьведа хотів його настрашити, а дзвонів, каже — не зачує.

Діти: Ха! ха! ха! ха!

Василь: Ви, гей до сира сьмієтесь.

Оленка: Лучше сьміяти ся, як сварити ся.

Василь: Ади! і вона має голос.

Іван: І то не аби який, бо співає як соловій.

Маруся: Оленко зачни співати, та співаючи ходім шукати Богдана.

Діти: *(всі)* добре! добре!

Василь: Нехай і так. Але йдїть поволи а я бігцем скочу поперед вас... і як побачу Богдана дам знак, а ви втихнете. Добре.

Діти: Добре! добре! Біжи!

(Василь біжить. Оленка зачинає співати, спершу сама, відтак всі діти).

Оленка: „Гей! гей! красний май
„Цвітуть цвїтки, пахне гай
„Соловейки сьвівають
„І зазулі кувають. } 2 разів повтараєсь.

Усі діти: „Гей! гей! татуню
„І ви добрі мамуню
„Позвольте хай наш гурток } 2 рази
„Скочить живо у лісок.
„А як з ліса вернемо
„Знов учитись будемо
„Будем пильно працювати } 2 рази
„І худібки пильнувати*).

Першу і другу строфку співають на сцені. Третю виходячи поволи — відтак за кулісами, чим раз тихше неначе віддаляють ся.

Заслона спадає.

*) Замість еєї німі лямієс марш до походу вир. „Гей, там на горі Січ іде“, „Соколи, Соколи“.

Д І Я ІІ.

*Ліс. На горбку під деревом сидить Богдан з отвореним „Кобзарем“
читає голосно.*

Богдан : Учїте ся брати мої
Думайте, читайте
І чужому научайтесь
Йї свого не цурайтесь :
Бо хто матїр забуває
Того Бог карає,
Чужї люди цурають ся
В хату не пускають.

перестас... думас... по павзї читає :

Обнімітеж, брати мої
Найменшого брата,
Нехай мати усміхнеть ся
Заплакана мати !
Благословіть дітий своїх
Твердими руками
І обмитих поцілуйте
Вольними устами !
І забудеть ся срамотня
Давная година,
І оживе добра слава,
Слава України.
І сьвіт ясний, невечерній
Тихенько засяє
Обніміть ся-ж брати мої
Молю вас — благаю.

(Перестас читати і з одушевленем говорить).

Яке се гарне, як з глибини серця писане. Кілько навчити ся можна із кожної стрічки сего вірша. Треба лише вдумати ся; треба старати ся відчути бажанє великого серця Тараса, котре було переповнене любовю до України, до народа українського і до кожного чоловіка, до кожного як каже Шевченко „найменшого брата“. А бажанєм його не було, нічого иньшого як сю любов, яка горіла в його серці, запалити в серцях усіх.

Показує ся Василь з лівої сторони, заглядає обережно поміж куці і прислухуєсь, то знова обертаєсь поза себе ніби поглядаючи, чи не йдуть діти. Почувши, що Богдан щось говорить, каже до себе.

Василь: Що се? він сам з собою балакає? Коби скорше діти надійшли, а то сьміху булоби.

Богдан: *(говорить дальше).*

Коби то раз ся любов злучила усі серця людські, коби зникли всякі сварки, ворожнечі між людьми, зникла незгода — тоді сьвіт бувби раєм, так все кажуть дорогі наші пані учителька.

Василь: *(до себе).* Чи дорогі — не знаю, але нудні такі як ти.

Богдан: Які вони добрі, як сердечно бажають добра нашому нашому народови. Як дуже працюють вони над дітьми в нашім селі, опікують ся нами, як рідна мама.

Василь: *(котрий був звернений в противну сторону глядачи за дітьми — звертаєсь в сторону Богдана, а чуючи що говорить дальше каже).* Він дальше до себе говорить. Йому щось в голові не теє. *(показує на чоло з усьміхом).*

Богдан: *(дальше).* От хочби мене приготовляють до гімназії, хоч мої мама нічим їм се надгородити не годні; бо в нас ґрунту майже нема, а мама бідні вдова нічого придбати не годні. От тільки маємо, що на житє стане. А як нераз я і мама дякуєм їм за їх добро, то кажуть, що нема за що дякувати, бо вони сповняють лише обовязок для ближних „менших своїх братів“ йдучи слідом Тараса. Як я їх люблю!

Василь: *(до себе).* Коби раз надійшли, він так розбалакав ся, що певно не чувби, як я становби побіч него. Можна би його порядно напудити.

Богдан: *(дальше).* А вони кажуть, що люблять мене вчити, за се, що я розумію Шевченка і йду за ним. Нераз жалують ся, що иньші діти не уміють відчути краси віршів Шевченка, не годні зрозуміти його безмежної вартости.

Василь: (*нетерпеливо*). Де вони так барять ся.

Богдан: (*дальше*). І справді. Ось нині — я хотів при неділі їм дещо перечитати з „Кобзаря“... все в нїм таке гарне — так де!... закричали мене, а декотрі і висьміяли.

Василь: (*до себе*). Се він до мене пів, ха! ха!

Богдан: А я читавби сі прекрасні верші днями і ночами...

Василь: (*майже рівночасно*). Читай, читай, тільки всіх ними не нудь!... (*оглядає ся*).

Богдан: ..і мало мені сего, хотївбим, що би всі читали і одушевляли ся ними... щоб всі жили духом Тараса.

(*Чути з далека пісню*):

„Гей там дїтвора руська йде

„Гей на передї стяг несе“).

і. т. д.

Василь вилазить з корча, в котрім сидїв, поступає кілька кроків взад, показує руками, щоб діти втихли — але пісня лунає дальше.

Василь: (*дальше*). Мабуть не бачуть мене. Біжу напротив, щоб втихли, бо инакше все попусують.

(*Вибігає, за сценою чути голос його*).

„Тихо! тихо!“

(*Пісню чути дальше*).

Богдан: (*до себе*). Що се?... лунає пісня? ага! — мабуть мій гурток зближає ся. Маруся казала, що по забаві приведе їх, щоб послухали троха „Кобзаря“. Може вийти на зустріч їм... (*надумуєсь*) а може хотять мене нечаяно зайти. Вони люблять шуткувати, особливо Василь і Одарка. Зістану на місци.

(*Чути знова голос Василя*).

Василь: (*за сценою*). Тихо крикуни.

(*Веселий сьміх дітей*). Ха! ха! ха!

Василь: І чого регочете ся, він ось тут а ви кричите.

Одарка: Ти сам найбільший крик робиш.

Василь: Я кричу власне тому, щоби ви втихли.

(*На сцену заглядає перша Оленка, озирась довокола і відвернувшись питає Василя, котрий скрадає ся за нею*):

Оленка: (*тихо*). Деж Богдан?

Василь: (*показує*). Ось там за корчами, (*до входячих за ним дітей*). „Тихо! те!“

Входять діти, показують пальцями, шепочуть, хіжочуть ся тихо.

Іван і Маруся поважні.

*) Замість сеї пісню, можна дати живший марш.

Богдан: *(між тим до себе).* Вгадав я! Се вони. Хотять мене напудити. Вдам, що нічого не чую. *(читає тихо).*

Василь: *(до дітей).* Бачите, який зачитаний ані надіє ся, що ми ось тут.

Діти: Ага...! ха, ха, ха!

Василь: Я підсуну ся ближше і гукну.

Одарка: А ми що?

Василь: Будете сьміяли ся, як Богдан зірве ся на рівні ноги.

Одарка: Лучше буде, як всі гукнемо враз.

Оленка: Або засьпіваємо усі весело.

Осип: Або заплескаємо в долоні.

Василь: *(лихий).* А може засеищемо.

Діти: *(тихцем, в кулак сьміють)* ха! ха! ха! *Іван з Марусею, щось тихо говорять поважно.*

Василь: *(до дітей).* Не сьмійте ся, бо як розлючу ся...

Одарка: *(приступає до него).* То що?

Василь: *(підносить затиснений кулак).* То гукну тобі першій в ухо.

Іван: Василю, так має закінчити ся веселий жарт.

Василь: *(лихий, забувдючений).* То нехай не зачинає.

Одарка: То ти чіпаєш ся не знать чоґо.

Василь: Отже стійте тихо, а я забіжу туди *(показує)* і напуджу його.

Одарка: А я з другої сторони зайду. *(хоче бічи).*

Василь: *(стримує її).* Стій а тобі куди до сего.

Одарка: А тобі куди?

Василь: Мені ось туди — знаєш, а тобі тихо стояти *(потручає взад Одарку).*

Одарка: *(крізь плач).* Чоґо тручаєш ся, чекай скажу мамі *(з плачем відтручує Василя).*

(Богдан на плач Одарки встає і йде поволи на зустріч їм. Іван і Маруся спостерігають се і показують Софійці, Оленці. Василь і Одарка сіпають ся і скачуть до себе, відвернені плечима до Богдана — не бачать, що він наближає ся).

Василь: Ей ти така губата, що геї!

Одарка: А ти язикатий.

Василь: Ти сварлива, криклива сорока.

Одарка: А ти чорний обридливий гайворон.

(В гнїві забувають на уложений плян і кричать до себе голосно. Між тим Богдан стає біля них за корчем та дає знак иньшим дітям, котрі його побачили, щоб мовчали. Осип котрий стоїть дльзько Василя сіпає його за рукав та каже:

Осип: Богдан йде.

Рівночасно Богдан виходить з за корча з „Кобзарем“ в руці і задивлений в книжку, ніби нічого непомічає, чиняє з книжки.

„Любіте ся брати мої

„Україну любіте..

(В сій хвилі чує голос Осипа „Богдан йде“... підносить голову а рівночасно Василь і Одарка обертають ся, а побачивши Богдана перед собою відскакують назад неначе напуджені).

Діти: „ха! ха! ха!

Богдан: *(спокійно неначе нічого не видів і не знає).*

Я вас налякав? перепрашаю дуже, не хотів.

Оленка: А вони тебе хотіли так дуже напудити.

Василь: Хотіли, але не так дуже, от думали, зробимо сьміх, як буде дуже задуманий.

Богдан: І булоби ся вам знаменито се вдало, бо я справді був думками далеко... далеко..

Іван: Що ти читав Богдане?

Богдан: Читав стих Тараса, в котрім він всіх до любови звиває та думав про се, який рай бувби на землі, якби любов лучила всіх людей.

Маруся: О справді що так.

Богдан: Та якраз почув я якусь сварку, та встав поглянути, хто се в ракім гарнім лісі, так негарно сварить ся.

(Діти дивлять ся мовчки одно на другого, сьміють ся, показують на Василя і Одарку).

Богдан: *(говорить дальше).* Але знаєте я повільний поки рушив ся з місця, втікли десь сі сварливі пташки, а надійшли ви.

Василь: *(з гнівом).* Не кепкуй Богдане, бо лють мене бере.

Богдан: А за що, Васильку?

Василь: За се, що ти любиш з других шуткувати, а се також негарно.

Богдан: Не шуткую з нікого, лише прикро мені подумати, не то сказати, що ся сварка мала місце в серед моїх товаришів.

Осип: *(до Василя).* А бачиш, треба тобі сего було.

Василь: Се не лише до мене кажи, а і до Одарки.

Богдан: *(дальше неначе не чує).* Сваримось місто йти за словами нашого Батька Тараса, котрий казав:

„Любіте ся брати мої

„Україну любіте.

котрий сам всіх великою любовю обнимав і для сеї любови ціле жите терпів і все посьвятив.

(Діти поважніють, потакують Богданови).

Богдан: *(дальше).* Подумайте, як терпить дух Тараса, коли бачить, що місто любови, яку нам яко заповіт лишив в серцях наших живе гнів; місто згоди — незгода.

(що раз сильнійше говорить, переймає ся своїми словами).

А ся незгода се найбільше нещастє нашого народа.

Незгода зруйнувала наш нарід, котрий був колись славний і могутий, — незгода кинула його на поталу иньшим — і незгода відбирає йому і тепер силу та він не годен встати з упадку.

(Іван і Маруса вдивлені в Богдана слухають непорушно. Діти иньші то слухають поважно, то перешептують ся; часто звертають ся до Василя неначе з викидами, він то обфукує ся, то показує на Одарку, вкінци знетерпелив ся і перериває Богданови).

Василь: Ти задалеко заїхав Богдане. Я з Одаркою, бо знаю, що до нас се казанє говориш, ще не нарід цілий — і наша незгода народови нічого не пошкодить, як і наша згода нічого не поможе.

Богдан: О дорогий товаришу, ти дуже помиляєш ся. Ваша незгода много злого може принести народови нашому, бо і ви станете колись горожанами нашої української суспільности, ґаздами у нашім селі.

Василь: Є, ще много води до сего часу уплине.

Богдан: Се правда, але коли звикнете до сварки тепер за молоду, то її пізнійше не відвчите ся — а будете сварити завзятійше, а тим самим будете давали лихий примір иньшим, будете тратили час на сварках місто, що корисного робити, будете все ішли проти себе, місто собі усеїма силами помагати.

Оленка: А так! так! пані учителька все говорять, „нагинай га-лузку, доки молоденька“.

Василь: Богдан і паню учительку переговоривби.

Оленка: Се ні! але говорить нераз справді як вони самі.

Іван: Тому ми прийшли Богдана просити, щоби був нам учителем.

Маруся: По всіх забавах захотіли ми забавити ся в школу...

Василь: *(на боці).* Не всі сего хотіли, ні!

Маруся: *(дальше)* послухати „Кобзаря“ — от і тому відшукали твою криївку.

Софійка: Ми хочемо бавитись в школу.

Богдан : Дуже гарна забава, бо і корисна. Бавлячи ся можна много навчити ся.

Іван : А ми хочемо навчити ся дещо про Шевченка.

Софійка : Бо я боюсь йти тут до школи поміж діти, котрі все гарно про Шевченка знають — а я нічого.

Богдан : Ти ще маленька то годі, з часом навчиш ся, Софійко.

Маруся : Але яка маленька цікава, коби ти знав Богдане, усі майже повістки і вірші з читанки Івана знає уже, мовби з ним до одної кляси ходила.

Софійка : Бо Іван часто голосно вчить ся, а часто оповідає мені про се, чого вчив ся.

Богдан : А ти любиш слухати оповідань.

Софійка : Люблю дуже — і Івана люблю дуже за се, що ділиться зі мною зі всім.

Іван : Бо ти добра і цікава дівчинка, чомуж не мавби я тобі сеї приємности зробити. Ти і сестричка моя кохана.

Богдан : О як тішу ся, що ви так любитесь обоє.

Маруся : Так любо дивити ся на згідну рідню.

Богдан : Думаю, що за вашим приміром піде також і друга пара, котрій ви стали тепер братом і сестрою.

Софійка : Я так тішу ся, що маю сестричку.

Василь : *(втручає ся).* А що маєш другого брата то ні?

Софійка : Чому ні... але люблю Одарку — *(до Богдана).* Одарка добра дівчинка, Богдане.

Богдан : Вони обої добрі і люблять ся також лиш такі вдачі палкі мають.

Оленка : Що чого небудь скачуть до себе як когутики!

Василь : *(засоромлений).* Та я не хотів... Я вже не буду так... Я поправлю ся... Тільки Одарка не хоче...

Одарка : *(живо).* То я також поправлю ся! Я вже буду иньша!

Василь : *(подає руку).* Не гнівай ся, Одарочко.

Одарка : *(стискає його руку).* Но, вже згода між нами!

Богдан : Погодили ся наші когутики!

(Діти сміються і плещуть в руки. Одарка і Василь засоромлені, але сміються зі всіми).

Богдан : От такі діти то полюбив би Тарас!

Софійка : Богдане! то Тарас Шевченко любив діти?

Богдан : *(весело).* Любив і то дуже. Бувало нераз назбирав з пів сотні дітей, піде з ними до міста, накупить оріхів, яблук, грушок, медівників, ріжних бубликів і двигав те сам, а діти товплять ся довкола него, ледви з ніг його не

зваляють. Прийдуть на вигін, Тарас частує діти, радіє враз з ними, бігає та забавляєть ся.

Василь: Ось бачите хоч Тарас Шевченко був великим чоловіком а любив бавити ся..., я бодай у тім йду його слідом.

Діти: Ха! ха! ха!

Оленка: Василь все Василем.

Василь: А ти хотіла, щоб став Оленкою.

Діти: Ха! ха! ха!

Одарна: Але то і гарно забавляти ся, як хто дає до забави такий почастунок.

Софійка: То сей Тарас був дуже добрий.

Іван: Оповідай Богдане ще що цікавого про Тараса.

Богдан: Найохотнійше, як тільки хочете.

Діти: Хочемо! просимо!

(Сідають всі в півколесо. Богдан посередині).

Богдан: Щож оновісти вам?

Софійка: Що ще з дітьми робив Тарас?

Богдан: От нераз бувало йде куди та побачить гурток дітей на вулиці, так і забуде куди йшов. Сяде поміж діворою, стругає її батіжки, сопілки, та оповідає цікаві річи про козаків. А діти слухаючи — радіють. Вилазять йому на коліна на плечі, гладять його по лиці, по голові. А він всьміхає ся — та нераз і заплаче з радости.

Софійка: Богдане! а Тарас мав братів і сестри?

Богдан: Мав рідних і нерідних. Много їх в хаті було, бо його батько оженив ся другий раз з вдовою, котра мала свої діти.

Софійка: Як то?

Іван: *(до Софійки)*. Так як наш тато оженив ся тепер з Одарчиною мамою — та ми стали ріднею з Василем і Одаркою.

Софійка: Ага!... А кілько Тарас мав літ, як йому мама вмерла.

Богдан: Девять літ.

Софійка: А мені на девятий було.

Богдан: Від смерти матери зачалось для малого Тараса жите повне горя. Не довго побув вже він в рідній хаті. Хоч і ніколи не зазнав він у ній щасливих хвиль, як иньші діти у тата і мами.

Софійка: А то чому?

Богдан: Ось бачиш його батько був бідним крінаком, селянином що ходив на панщину. В хаті у них була тяжка нужда.

А мачуха до сего не любила цікавого Тараса і часто побивала його і кривдила в користь своїх дітей.

Софійка: Бідний Тарас! А моя друга мама добра.

Богдан: Він часто і втікав з рідної хати та скитався по чужих.

А коли мав одинайцять літ став він круглим сиротою, бо помер і його батько.

Тоді покинув він рідну хату на все і пішов в службу.

В однім віршу він згадує сю хвилю по смерті батька, коли каже:

Ми розлізлися між люди
Мов лишенята — я до школи
Носити воду школярам.
Брати на панщину ходили
Поки їм лоби поголили
А сестри? сестри горе вам
Мої голубки молодії
Для кого в світі живе,
Ви в наймах вирости чужії,
У наймах коси побіліють,
У наймах сестри і умрете.

Оленка: Бачиш Василю, над собою Тарас не плаче, а над сестрами. Як дуже любив він свої сестри.

Богдан: А найбільше сестру Катерину. Та вона і його любила дуже. Часто боронила вона маленького Тараса перед мачухою.

Називала його „приблудою“, бо любив блукати сам по полях так, що ніхто не знав, де він дівся.

Софійка: Чогож блукав він все по полях.

Богдан: Таку вже мав вдачу. Любив на самоті думати.

Іван: І над чим могла думати, така мала дитина?

Богдан: Над всім, пр. роздумував він, на чім опираєся небо. І ся думка не давала йому спокою. Раз викупавшися в потічку, що плив біля їх хати за цариною, ляг під грушею в садку та зачав над тим роздумувати. І уявив собі, що небо опираєся на великих залізних стовпах, котрих лиш тому не видно, що вони мусять бути за могилою — котра стояла край їх села і засланила овид. Від сего часу думав лише над сим, як дістатися на сю могилу, щоби побачити залізні стовпи.

Софійка: І побачив їх?

Василь: Абож справді є які стовпи залізні, щоби він міг був їх побачити?

Одарка: Вона знає, що нема; та може ти, Софійко хотіла запитати ся, чи вибрав ся на сю могилу з котрої, думав, можна побачити стовпи залізні.

Софійка: Так! так!

Богдан: Вибрав ся раз сам, нікому не кажучи. Йшов прямо до неї через поля і вийшов ся на її вершок. Та коли став на могилі, а стовпів не було видно, подумав що вони певно аж за другою могилою, і обіцяв собі на другий день з сестрою Катрею піти, бо сего дня було вже пізно.

Іван: Богдане, а що се таке сі могили?

Богдан: Бачиш на Україні скрізь їх повно. Вони то походять з тих часів, коли наші козаки вели завзяті борби за волю рідної землі. Много гинуло їх тоді в обороні Вітчизни та по війні ховали поляглих в одне спільний гріб, над котрим сипали високу могилу.

Софійка: Но, але що стало ся з малим Тарасом, як став на сій могилі.

Богдан: Задумав ся, тай похитнув ся і скотив ся в діл на противну сторону могили.

А коли встав, не помітив сего, що він на противній стороні, тільки пустив ся до села, котре перед ним виділо.

Софійка: (з переляком). І заблудив?

Богдан: На щастє надіхали чумаки, люди, що їхали продавати сіль, та побачивши самітнього маленького хлопчину запитали, де він сам вечір мандрує. „До дому“ відповів Тарас. „А деж твоя домівка?“ запитали чумаки. „В Кирилівці“ сказав Тарас. Тоді чумаки бачучи, що він до Моринець мандрує, взяли його на свій віз та підвезли у Кирилівку.

Іван: Но — Василю а ти казав, що Тарас уродив ся в Моринцях.

Василь: Бо так справді було — лише родичі його, як він мав півтора року, перенесли ся у Кирилівку, і ту перевів Тарас свої діточі літа.

Іван: Но, то ти Василю, справді знавш усе гарно про Тараса, а то думав я, що ти помилив ся.

Софійка: Богдане, оповідай дальше за Тараса чи біла його махуча, як вернув так пізно з могили до дому.

Одарка: Тоді жила ще його мама.

Богдан : Уже смеркало ся, коли вернув ся Тарас до дому. Усі забули на него та вечеряли під хатою. Тільки сестра Катерина ждала його коло перелазу, а коли його побачила втішила ся, взяла його на руки і понесла через подвіре в круг родини. Нагодувала, положила відтак, перехрестила і поцілувала і тоді назвала його „приблудою“.

Іван : Се лише дивне, що в його маленькій головці такі думки повставали.

Богдан : Бо і незвичайна була се головка. З дитини обдарований був Тарас великими здібностями
З дитини був назначений сповнити ролю великого пророка народа українського.

Софійка : А в школі він мусів найлучше вчити ся із всіх дітей.

Оленка : Він бачиш і не ходив до школи, а вчив ся у дяків.

Софійка : А то чому ?

Одарка : Бо давнійше не було шкіл так, як нині у кожному селі.

Богдан : Так, так Софійко ; і не кожда дитина могла вчити ся.

Оленка : А тепер не всі хочуть, хоч і можуть.

Маруся : То і сумно, бо наука кожному потрібна.

Богдан : Малий Тарас так дуже бажав ся вчити, що найтяжші послуги сповняв у ріжних дяків, в заміну за се, щоби його навчили читати і писати. Бідував він тяжко, голодував, знущали ся нераз над ним „п'яні дяки“ та терпів він все лиш тому, щоби вчити ся.

Іван : Отже і красний примір для нас всіх, котрі школу маємо у свому селі і вигідно уряджену і добрих учителів, котрі над нами працюють. Лише троха охоти з нашої сторони і пильности, а всего можна навчити ся, не лише читати і писати.

Софійка : Богдане ! Що відтак стало ся з Тарасом ?

Богдан : От блудив він довго і шукав людий, щоби „добра навчили“.

Мав він також вроджену охоту до мальованя, тому наймав ся по ріжних малярів, щоби навчити ся малювати. І тут тяжка була його доля.

Два літа сеї мандрівки так змучили Тараса, що кинув усе і став громадським пастушком — та пас ягнята за селом. Він згадує сей час в віршу

„Мені тринайцятий минав

„Я пас ягнята за селом.

Софійка: А -- сей вірш є в читанці Івана. Я чула як Іван вчив ся се і так жаль мені було сего бідного сумного пастушка.

Богдан: Бо і бідний був сей Тарас — пастушок і бідний був він ціле своє житє.

Іван: Якаж була дальша його доля?

Богдан: Блукаючи по сьвітї і шукаючи долї, наймив ся він до служби у одного богатого пана за лакейчука. Много витерпів від сего пана, та охота до науки була в него так велика, що умів усе знести, щоби лише дечого навчити ся.

Іван: І чого навчив ся у сего пана?

Богдан: От бачиш з тим паном поїхав до Варшави.

Софійка: Ага, се столиця королїв польських.

Маруся: Пізнати що до польської школи ходила ти Софійко, бо про Варшаву добре знаєш.

Василь: Не знати чи рівно добре знаєш Софійко про Київ.

Софійка: Київ...? *(надумує ся).*

Оленка: Се столиця князїв руських.

Софійка: Ага, ви нині про се сьпівали. А Тарас був в Києві — Богдане?

Богдан: Був але пізнійше.

Іван: Що робив в Варшаві Тарас?

Богдан: Пан помітив його здібности до малярства і послав його до одного маляра на науку. Відтак поїхав Тарас з тим паном до Петербурга.

Софійка: А се також місто?

Богдан: Так столиця лихих московських царів. Там в Патербурзі вчив ся Тарас дальше малювати.

Там пізнали його ріжні вчені люди, побачили його великий талан та казали йому записати ся до академії малярства. Але йому не вільно було стати учеником академії.

Іван: Чому?

Богдан: Бо він був кріпаком — се є невільником свого пана. А кріпак не мав своєї волї, лише мусїв робити те все, що пан хотїв, бо був його власностию.

Василь: А я не давби з собою робити все, що пан хоче. Увільнивби я ся від пана.

Одарка: В який спосіб?

Василь: Втікбим і пішов там, де сам хотївби піти.

Осип: Так тобі і здасть ся. Найшлиби і відставили, куди треба.

Богдан: Но, Бог дав Тарасови иньшу поміч. Добрі люди зложили гроші і викупили його з неволі.

Софійка: Як то викупили. Абож людей можна купувати?

Богдан: Тепер ні! а тоді так було. Пани перше продавали кріпаків — селян, як нині продаємо худобу.

Іван: Ах! то страшне!

Богдан: Ще страшнійше діяло ся — тому Тарас в однім своїм віршу згадуючи жите в своїй рідній батьківській хаті, каже, що бачив пекло на землі.

Іван: Прочитай нам сей вірш Богдане.

Богдан: Скажу вам його, бо умію на память *(говорить сумно)*.

„Я бачив пекло. Там неволя
Робота тяжкая; — ніколи
І помолитись не дають.
Там матір добрую мою
Ще молодую у могилу
Нужда та праця положила.
Там батько плачучи з дітьми
(А ми малі були і голі)
Не витерпів лихої долі,
Умер на панщині...

Іван: Як глибоко мусів він відчутти сю батьківську долю, коли по літах памятав єї і так про ню писав.

Софійка: Бідний Тарас, як дуже терпів він.

Богдан: І терпів він дуже ціле своє жите.

Іван: Але чому терпів він ціле жите, коли його викупили з кріпацтва і він став вільним, міг вчити ся — тимсамим повинен був чути ся щасливим.

Богдан: І справді чув ся тим щасливий. Але видиш, хоч сповнило ся його горяче особисте бажанє і він укінчив академію та зістав навіть відзначений за добрі поступи — і міг сам гарнійше жити, не був він справді щасливим. В него було велике серце повне любови до своєї рідні, котра дальше жила-бидувала в кріпацтві — хоч він був вільний та мав любов до цілого українського народа, котрий стогнав в неволі і се відбирало йому спокій, паповняло його серце великим бодем, а біль сей і тугу за рідною землею зачав він виливати в прекрасних віршах.

Іван: Значить, він скорше зачав малювати, як писати вірш

Богдан: Так скорше. Що йно коли був в академії малярства почав писати вірші.

Оленка: А як то пише ся вірші?

Чи того можна так навчити ся як писаня, або читаня?

Богдан: Ей ні! вірші не кождий годен писати. Панї учителька казали мені, що Бог дав декотрим людям особливий талант і вони навіть без науки великої пишуть вірші.

Іван: То Тарас був малярем і поетом.

Богдан: Так.

Софійка: А много віршів написав Тарас?

Богдан: *(показує кобзаря).* Дві такі книжки, як от ся написав віршів а дві такі оповідань.

Іван: Слухай Богдане, я чув, що він був в вязниці та десь на заслано.

Богдан: Був 10 літ засланий в дикий край як простий жовнір. Се була тоді найбільша кара заслано в салдати.

Іван: А за щож, його заслали?

Богдан: За що?

За се, що любив свій нарід і свою Україну, що бажав нарід свій просьвітити і зняти з него кайдани кріпацтва, та за се, що писав в сїм душі свої вірші і належав до товариства, котре мало за ціль просьвіщати нарід.

Іван: Таке товариство як „Просьвіта“?

Богдан: Так; лише воно инакше звало ся — се було товариство св. Кирила і Методія.

Іван: І за се його мучили.

Богдан: За се, бо ряд російський хотів тримати нарід наш в темноті і несьвідомости, хотів з наших братів Українців поробити москалів. А Шевченко будив любов до України.

Софійка: А чому Шевченка ніхто не боронив перед недобрими москалями?

Богдан: Його пірвали нечаяно і вивезли над далеке море, в дикий край; що ніхто з разу не знав, де він дів ся. Там тримали його через 10 літ, мучили муштрою і не позваляли навіть писати.

Софійка: *(сумна).* Недобрі люди!

Іван: Страшні люди.

(Маруся отирає вези).

Василь: Оповідай Богдане, що веселішого, бо сі білі голови плачуть ся на ново.

Богдан: Веселіше хіба се, що і там найшли ся добрі люди, що Тарасови давали крадькома папір і олівець і він нишком писав на свою відрату.

Там написав він найчудовіші свої поезії. Усю тугу, увесь жаль за Україною, весь біль в них переляв. *(дівчата отирають слези).*

Василь: А дівчата переливають слези. Но тихо, тихо Софійко його відтак пустили.

Богдан: Так пустили його по тяжких десятох літах. Але в сій нездоровій країні, втратив він своє здоров'я, так, що по повороті звідтам жив лише три роки, та помер на грудню слабість.

Софійка: Відний Тарас.

Богдан: А так хотів жити, так хотів еще працювати для народа свого — але смерть люта забрала передчасно незабутнього нашого Кобзаря.

(встає).

Маруся: Вмер Тарас, але не вмер дух його а розбудив нове жите в народі українськім.

Богдан: *(встає)*. І не вмер ніколи, а панувати буде, доки живе парід український, як се гарно каже от сей вірш.

(Підчас сего встають всі діти).

„Будеш Батьку панувати

„Доки живуть люди

„Доки сонце з неба сяє

„Тебе не забудуть!

Маруся: І ми не забудем ніколи

Оленка: І любити його будем

Іван: І честь віддавати будемо його великому духови.

Маруся: Він і о се просить, щоби його помянути „не злим тихим словом“.

Богдан: То помянім його сей час, честь йому віддаймо.

Діти: Як? як?

Богдан: Маю його портрет... приберім в цв'їти і заспіваймо.

Діти: Добре, добре.

Маруся: Іван і Софійка і так не були на наших Шевченківських вечерницях... Які вони гарні були. Повторім їх хоч в части.

Діти: Добре! добре!

Богдан : То побіжіть по цвѣти.

Діти : Добре! біжимо! (*вибігають*).

Василь : Слава Богу, що троха поуганяєм, а то ноги потерпли.

(*За сценою вже чути сміх дітей. На сцені лишає ся Богдан і Іван*).

Іван : (*по хвилі*). Скажи-ж мені Богдане чи всі ті терпіня Тараса не були хоч даремними? Чи осягнув він се, до чого стремів ціле жите? Чи знесено кріпацтво?

Богдан : Так, дорогий Іване кріпацтво знесли, але Тарас не діждав сего. До послідної хвилини життя вичікував він свободи для народа свого, та справа ся опізнила ся о малий часочок. Тиждень по його смерти оголошено, що зносить ся кріпацтво на все, що селяни матимуть свободу і волю.

Іван : Бідний Тарас, ще не діждав сеї втіхи.

Богдан : Тут на землі він справді сего не діждав ся... але ми віримо, що дух його живе — а коли живе то і бачить, і знає все, і радіє, що терпіня його не пішли на марне, що ідея його живе в серцях наслідників. І се його нагорода.

Іван : Може і так.

Богдан : Я собі се так уявляю і пр. коли сиджу на самоті і читаю його вірші, то здаєть ся мені що з ним розмавляю та що дух його всміхаєсь до мене; а коли обходимо сьвято Шевченка, в гурті, усі разом згадуєм його честь йому віддаємо і слідом його йти прирікаємо, то здаєть ся мені, що дух його сходить між нас і радіє великою радістю та відбирає тим нагороду за усе, що перетерпів для нас усіх.

Іван : Може справді так.

Богдан : (*горячо*). Так Іване; і пані учителька се казали. Вони і заохочують нас все, щоби ми памятали на Тараса та згадували його імя хочби в малім гуртку діточім, щоби ми загрівали ся взаімно до любви сего, що любив Тарас, та до наслідуваня його ідей, його життя. Пані учителька все кажуть : „Йдіть слідами Тараса“.

Іван : Ти Богдане мавш дуже вражливу вдачу і добре серце. Як я чув, ти много читаєш і вчиш ся у пані учительки більше чим иньші діти, тому і все глибше відчувш як ми.

Богдан : Не знаю, чи так воно, але справді люблю дуже вчити і нема більшої приємности для мене, як читати.

Іван: Мабуть підеш по вакаціях до міста, до гімназії.

Богдан: Коби можна було. Се моя мрія. покищо вчу ся з панею учителькою та приготавляюсь до вступного іспиту, і буду здавати ще перед вакаціями.

Іван: А мама годять ся на се?

Богдан: Мама мої дуже добрі та кажуть, що без науки нема що нині на світі робити. Впрочім в нас ґрунту маленько, нема на чім ґаздувати, от се що є треба лишити Марусі на віно, а самому добувати собі наукою і працею кусень хліба.

Іван: Ти мігби бути навіть учителем. Ти так гарно вмєш оповідати. Так красно говориш що я слухавби Тебе хочби цілий день.

Богдан: Говорю, що чую — та хотївби пераз щоб всі так чули.

Іван: А на що ти будеш вчити ся Богдане.

Богдан: Бачиш дорогий Іване... я і сам не знаю. Я впрочім і не думаю про се, лиш хочу ся вчити... вчити ся, щоб стати пожиточним нашому народови, гідним наслідником Тараса.

Іван: *(з сумом в голосі).* Який ти щасливий Богдане!

Богдан: Чого ти так сумно се сказав Іване.

(Іван зітхає).

Богдан: Признай ся в тебе є може також хочеш вчити ся.

Іван: Може і є... та що з того.

Богдан: Я чув, що ти був в вашій школі найлучшим учеником?

Іван: Хоч був... та що з сего.

Богдан: А ти хотївби вчити ся дальше, чи волївби ґаздувати?

Іван: Не маю на чім ґаздувати. Тато не мають ґрунту.

Богдан: От і подібна твоя доля, як моя. Я також бідний! Але се нічого!

Ми є хлопці — то шукаймо в світі долі, як Тарас її шукав.

Іван: Ба... але як її шукати?

Богдан: Вчити ся.

Іван: *(гірко).* Вчити ся... се не для мене.

Богдан: Наука для всіх.

Іван: Колиж не маю гроший, потрібних на науку.

Богдан: Якось то буде; я тобі поможу. Завтра розкажу усе пані учительці; вони такі добрі; як бачуть у кого охоту до науки, то не жалують ні часу, ні праці для него. О я знаю, вони втішать ся, що найдуть другого охотного до

науки... і займуться тобою. Дасть Бог по вакаціях двох з нашого села піде до міста до гімназії. *(по хвили)*. Пані учителька все кажуть, що се їх мрія була.

Я перший з нашого села мав йти до гімназії. Бог може, піде нас двох. А що не гарно буде?

Іван: Може і гарно, та мені здається се неможливим.

Богдан: Все на світі можливе. Тарас Шевченко ріс в кріпацькій хаті та без всякої помочи, сам вийшов з неї в світ широкий, йдучи за поривом душі.

Чому нам не йти слідом Тараса?

Іван: Ти такий добрий Богдане — так умієш розрадити — якийсь иньший світ усміхнув ся до мене.

Богдан: Світ науки.

Іван: Буду справді щасливий, як буду вчити ся.

Богдан: І я!... *(по хвили)*.

І дух Тараса, котрий так просвіти для народа сільського бажав. Дух його радіє, як бачить, що сільська дитина вчить ся, темноту побіджає, світло науки здобуває.

(горячо). Він радіє, бо се було бажанєм його цілого життя, щоби світло просвіти заглянуло під сільські стріхи

(з одушевленєм).

Так він Тарас Шевченко ввів нас на шлях волі;

показав нам дорогу до відродження через просвіту.

Тарас Шевченко, сей кріпак з під сільської стріхи доказав нам, що власною працею і наукою, витривалостию і силою волі можна дійти до всего;

можна стати паном;

не таким, що ходить у сурдуті при золотім ланцущку

і їздить в повозах, а таким що наукою своєю і ідеєю

усім поколінням світить котрому кланяють ся усі, великі і малі...

(Підчас сеї бесіди Богдана чути гамір за сценою, входять діти, чуочи голос Богдана стають тихо. Вкінці спадає Василь і чуочи послідні слова Богдана перериває йому).

Василь: І ми кланяємось і несемо цвѣти, щоби увінчати його образ.

Богдан і Іван: *(дивлять ся на дітий котрі стоять з цвѣтами)*.

Славно! славно:

Діти розстягають великий вінець дубовий. Богдан уміщує на дереві образ Шевченка, діти закладають вінець, завітчають його. Іван стоїть задуманий, опертий о пень дерева.

Василь: До діла Іване! чого стоїш коли другі працюють.

Іван: Справді — я і забув ся.

Богдан: Іване! глянь з вірою на сего, котрого хочемо звеличити разом і скажи собі: „Твоїм слідом Тарасе піду, по твоїйому приміру добувати ся буду до світла науки, хочби і тяжко се мені приходило... хочу... хочу вчити ся для добра свого і народа мого“.

Іван: Хочу цілою душею.

Богдан: *(звертає ся до прибраного вже образа Тараса).*

Благослови Батьку Тарасе намірам нашим, дай щоб сповнили ся бажаня твого великого серця, щоби просьвіта побідила тьму, яка все ще над народом нашим повисає...

Діти: *(переривають).* Ми вже прибрали образ Щевченка.

Богдан: То станьмо довкола і повторім вечерниці Тарасові!

Маруся: Оленко сьпіваймо.

Слідують вечерниці.

Кілька пісень і кілька віршів Шевченка.

Пр. сьпіввають: „Садок вишневий коло хати“ Богдан виголошує вірш: „До Основяненка“.

Слідуює сьпів: „Рече та стогне“.

Маруся виголошує: „Богданова могила“.

Слідуює сьпів: „За сонцем хмаронька“.

Сьпіви і сьпіші можна довільно зміняти, але заступати лиш Шевченківськими.

При кінци освітлене огнями штучними гуртка дітей.

Заслона спадає.

2003pU

III

H-132722

2005